

Володимир Романович КУПЧАК

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки, маркетингу і менеджменту,
Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту,
Тернопільський національний економічний університет

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В РЕГІОНІ

Купчак, В. Р. Формування еколого-економічного механізму енергозбереження в регіоні [Текст] / Володимир Романович Купчак // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2014. – Том 18. – № 3. – С. 52-55. – ISSN 1993-0259.

Анотація

У статті досліджено особливості формування економічного механізму енергозбереження регіону. Сформована цільова функція політики енергозбереження. Запропоновано його еколого-економічний механізм.

Ключові слова: *енергоефективність; еколого-економічна система; механізм енергозбереження; енергоемність економіки; енергетична безпека країни; паливно-енергетичний комплекс.*

Volodymyr Romanovych KUPCHAK

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of International Economics, Marketing, and Management,
Ivano-Frankivsk Training and Research Institute of Management,
Ternopil National Economic University

FORMATION OF ECOLOGICAL AND ECONOMIC MECHANISM OF ENERGY SAVING IN THE REGION

Abstract

In the article the features of formation of the economic mechanism of energy saving in the region are investigated. The objective function of energy saving policy is formed. Its ecological and economic mechanism is proposed.

Keywords: *energy efficiency; ecological and economic system; the mechanism of energy saving; energy intensity of economics; energy security of the country; fuel and energy complex.*

JEL classification: H190

Вступ

Наслідки антропогенної діяльності втілюються у виснаженні природних ресурсів і зниженні асиміляційного потенціалу природи. Низька ефективність природокористування порушує економічну, енергетичну та екологічну безпеку країни. Проблема енергозбереження та охорони довкілля в цих умовах набула значення пріоритетного, що вимагає першочергового вирішення.

Мета та завдання дослідження

Метою статті є розробка та дослідження концептуальних підходів, методологічних основ і організаційно-економічних методів формування регіональної системи стратегічного управління енергоефективністю.

Виклад основного матеріалу дослідження

Комплексність проблеми підвищення енергоефективності визначає широке коло досліджень у цьому

напрямі. Різні аспекти підвищення енергоефективності досліджували такі вчені, як Башмаков І. О., Безруких П. П., Гнідий М. В., Кулик М. М., Лапко О. О., Лір В. Е., Маляренко В. А., Микитенко В. В., Огурцов А. П., Суходоля О. М., Черепанова В. О., Шидловський А. К. та ін. Питаннями формування стратегії сталого розвитку окремих регіонів та національної економіки загалом займалися Александров І. О., Буркинський Б. В., Геєць В. М., Заблудська І. В., Кизим М. О., Коваленко М. А., Масловська Л. Ц., Сенчагов В. К., Піла В. І., Тищенко О. М., Топіха В. І., Шаститко А. Є. та ін.

Слабка координація функціонування в часі і просторі економічного механізму раціонального природокористування пояснюється невирішеністю низки теоретичних і практичних аспектів працездатності державних цільових програм у сфері ресурсозбереження, у тому числі недостатньою фінансово-ресурсною забезпеченістю запланованих енергозберігальних та екологічних заходів. У цих умовах виникає необхідність дати наукове обґрунтування процесів управління природоохороною діяльністю, проаналізувати вияв економічних законів у процесі екологізації відтворювального процесу. Необхідна переорієнтація з сировинної на інноваційну модель розвитку народного господарства. [3]

Особливої актуальності набуває науковий аналіз економічних проблем промислових регіонів, до складу яких входять найбільш енергоємні і природоруйнівні галузі – кольорова металургія та паливно-енергетичний комплекс. Головним об'єктом управління такими регіонами стає не економічна, а еколого-економічна система – сукупність суспільства, природних ресурсів і виробництв територіально, технологічно і економічно взаємопов'язаних між собою і утворюючих єдине ціле.

Методологія формування економічного механізму енергозбереження будується на базі трьох парадигм.

1. Переорієнтація української економіки з сировинної спрямованості на інноваційний шлях розвитку.

2. Стійкість у взаємодії суспільства і природи: мінімізація використання природних ресурсів, максимальне використання відходів виробництва як вторинної сировини та енергії.

3. Збалансованість граничного техногенного навантаження виробництв і адаптаційних можливостей довкілля.

Основними факторами нераціонального формування структури економіки України у зв'язку з переважно сировинною орієнтацією виробничого сектору є:

- падіння ефективності інвестицій у зв'язку з погіршенням умов видобутку корисних копалин;
- негативний вплив на довкілля;
- висока концентрація фінансових коштів у сировинному секторі, що не сприяє освоєнню високотехнологічних виробництв, породжує олігархію і критичну невідповідність у рівнях доходів населення;
- нестабільність такого джерела доходів держбюджету, як експорт вуглеводнів, через сильне коливання світових цін.

Сировинна орієнтація виробничого сектору економіки України є нераціональною і порушує економічну, енергетичну та екологічну безпеку країни.

Це обумовлює необхідність переорієнтації господарського комплексу країни на енерго- та ресурсозбереження та інноваційні технології, тому нині енергоємність економіки України перевищує середньосвітовий показник у 2,5 рази, середній показник країн ЄС – в 3,6 рази, енергоємність соціальних витрат у 5-10 разів. Слід зазначити, що енергоємність економіки за період 2000-20012 рр. знизилася на 26,3 %, однак це пов'язано не з інноваційними трансформаціями в структурі економіки, а здебільшого зі зростанням світових цін на вуглеводні.

Існуюча моносировинна паливно-енергетична спеціалізація також загрожує економічній і, зокрема, енергетичній безпеці країни, тому економіка країни перебуває в небезпечній залежності від діяльності одного виробника, яким є паливно-енергетичний комплекс (ПЕК). На частку ПЕК припадає близько 30 % обсягу промислового виробництва, 32 % податкових надходжень консолідованого і 54 % державного бюджету, 54 % експорту і близько 45 % валютних надходжень до бюджету [4].

Технічна безпека об'єктів ПЕК також порушена. Фізичне зношення основних фондів складає на сьогодні близько 40-45 %, в електроенергетиці – понад 50 %, в нафтопереробці – 80 %, в секторі ЖБК – 70 %. Стан матеріально-технічної бази України вимагає значних фінансових коштів на модернізацію застарілого обладнання.

У цих умовах енергозбереження є одним з пріоритетних стратегічних напрямків розвитку інноваційної економіки країни на довгострокову перспективу.

Метою енергозберігальної політики країни та регіонів є створення інноваційного та ефективного енергетичного сектору економіки на базі максимального енергозбереження та охорони довкілля. Це викликає необхідність вирішення наступних завдань: створення стійкого інституційного середовища в енергетиці та екології; виявлення передумов диверсифікації генерувальних джерел енергопостачання на базі міжгалузевих взаємодій і взаємозамінності природних джерел енергії вторинними ресурсами регіональних виробництв; формування системи екологічних обмежень [2].

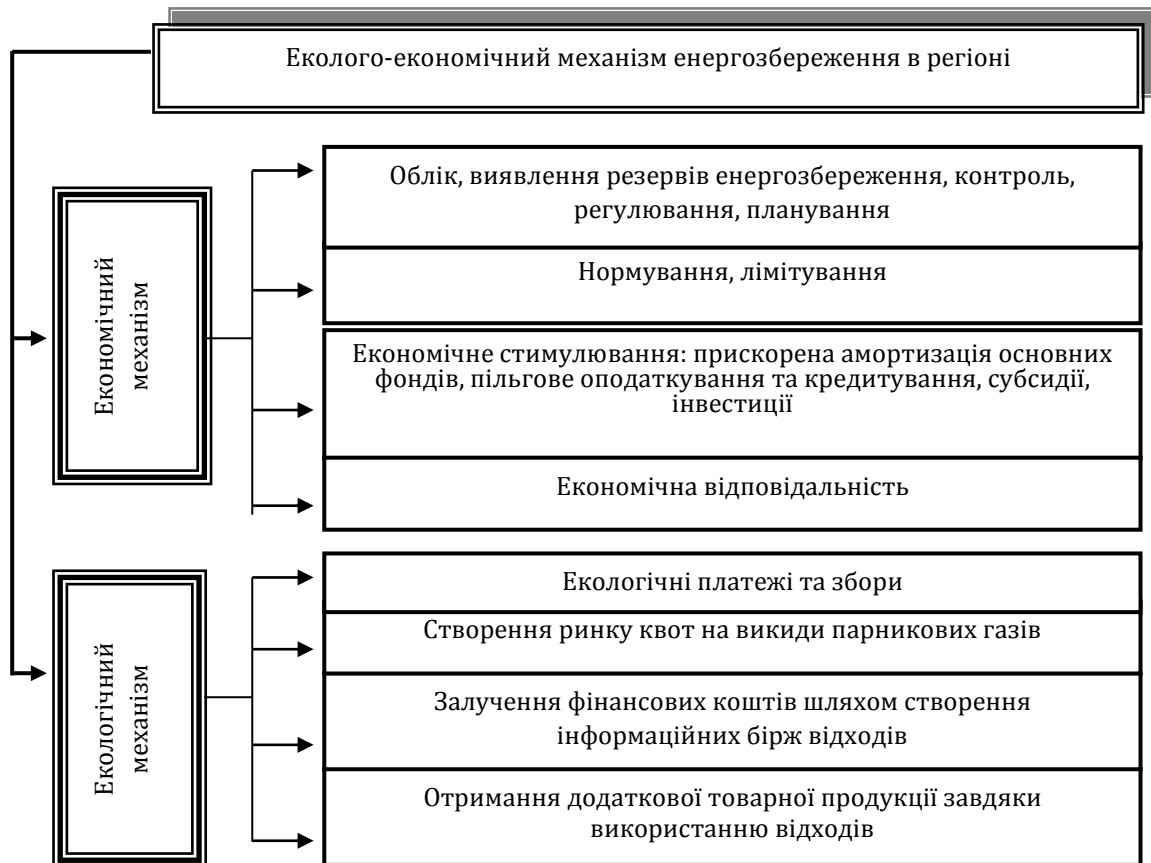
З огляду на вищесказане цільова функція політики енергозбереження формулюється таким чином:

економічну стратегію України необхідно вибудувати в чіткій орієнтації на енерго- та ресурсозбереження і модернізацію господарського комплексу на основі інноваційних технологій.

Недостатня опрацьованість методології формування еколого-економічного механізму енергозбереження в чинних методиках розрахунку ефективності енергопостачання визначає актуальність створення відповідного документа з урахуванням взаємодії всієї ієрархії господарюючих суб'єктів і є основою для законодавчих ініціатив у сфері управління та оподаткування.

Структура еколого-економічного механізму енергозбереження містить: облік природних ресурсів і контроль над їх раціональним використанням, планування, регулювання, економічне стимулювання і економічну відповідальність [1].

Ці методи впливають на хід виробництва через ціноутворення, нормування, фінансування, кредитування, матеріальні санкції і заохочення. Структура механізму будується на системі економічних та екологічних стимулів енергозбереження та природоохоронної діяльності і передбачає ринкові важелі залучення інвестицій (рис. 1).

Рис. 1. Структура еколого-економічного механізму енергозбереження в регіоні

При цьому очевидно, що енергозбереження та енергоефективність є найшвидшим, екологічно безпечним і найбільш ефективним з економічної точки зору способом трансформації економіки по шляху одночасного зміцнення енергетичної безпеки, зниження емісії парникових газів і сприяння економічному зростанню країни.

Висновок та перспективи подальших розвідок

Найважливішим методом реалізації стратегії повинні з'явитися відповідні державні і регіональні цільові програми, взаємопов'язані і взаємоузгоджені за всіма параметрами з ключовими стратегічними документами країни.

Трансформація економіки, структурні зрушення в її промисловому комплексі, аналіз ендегенних реакцій соціальної сфери на впровадженні перетворення вимагають розробки нових теоретичних концепцій та економіко-математичного інструментарію формування стратегії сталого розвитку. На шляху економічної трансформації виникає широке коло принципово нових і далеко не завжди передбачуваних проблем і явищ, які в традиційних економічних теоріях досить повно досі не розглядалися.

У стратегії розвитку регіонів повинні бути закладені методологічні засади формування еколого-

---

економічного механізму енергозбереження та охорони довкілля як необхідної основи економічного зростання.

Зростання виробництва неминує веде до збільшення забруднення навколишнього середовища техногенними відходами. Необхідність дотримання екологічних нормативів може з'явитися істотним обмеженням економічного розвитку. У зв'язку з цим в основу економічного зростання України має бути покладений принцип сталого розвитку на базі збалансованості граничного техногенного навантаження виробництв і адаптаційних можливостей довкілля.

Список літератури

1. *Заблодська, І. В. Організаційно-економічний механізм забезпечення регіональної промислової політики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / І. В. Заблодська. — Донецьк, 2008. — 35 с.*
2. *Карпов, І. Ю. Механізми формування та реалізації регіональних стратегій розвитку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 «Механізми державного управління» / І. Ю. Карпов. — О., 2007. — 20 с.*
3. *Макаркіна, Г. В. Моделювання соціально-економічного розвитку індустріального регіону з урахуванням енергозберігаючих технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.11 «Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці» / Г. В. Макаркіна. — К., 2009. — 35 с.*
4. *Мамалига В. М. Актуальні питання законодавчої підтримки енергозбереження / В. М. Мамалига, Ю. М. Оробець // X Ювілейна міжнарод. конференція «Ресурсоенергозбереження у ринкових відносинах»: Зб. доп. — Київ, 2003. — С. 74-78.*
5. *Язлюк, Б. О. Стратегічне управління інвестиційно-інноваційним бізнес-портфелем підприємства у сфері малого підприємництва / Б. О. Язлюк // Галицький економічний вісник. — 2011. — № 2 (31) 2011. — С. 56 -63.*

References

1. *Zablodska, I. V. (2008). Orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm zabezpechennia rehionalnoi promyslovoi polityky: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra ekon. nauk: spets. 08.00.05 «Rozvytok produktyvnykh syl i rehionalna ekonomika». Donetsk.*
2. *Karpov, I. Yu. (2007). Mekhanizmy formuvannia ta realizatsii rehionalnykh stratehii rozvytku: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. nauk z derzh. upr.: 25.00.02 «Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia». Odesa.*
3. *Makarkina, H. V. (2009). Modeliuvannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku industrialnoho rehionu z urakhuvanniam enerhozberihaiuchykh tekhnolohii : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra ekon. nauk : spets. 08.00.11 «Matematychni metody, modeli ta informatsiini tekhnolohii v ekonomitsi». Kyiv.*
4. *Mamalyha, V. M. & Orobets, Yu. M. (2003). Aktualni pytannia zakonodavchoi pidtrymky enerhozberezhennia. Yuvileina mizhnarod. konferentsiia «Resursoenerhozberezhennia u rynkovykh vidnosynakh. Kyiv, 74-78.*
5. *Yazliuk, B. O. (2011). Stratehichne upravlinnia investytsiino-innovatsiinym biznes-portfelem pidpriemstva u sferi maloho pidpriemnytstva. Halytskyi ekonomichniy visnyk, 2 (31), 56 -63.*

Стаття надійшла до редакції 04.12.2014 р.